

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

שער
שלישי

קובץ
שלשלת האור

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

לך לך

(חלק כ שיחה ב)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים וחמש לבריאה

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות
שבוע פרשת לך לך, ביח מרחשון, ה'תשפ"ה (א)

LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2024
by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

לך לך ב

האמת מפני שהוא אמת" – אשר
„זו היא מעלה גדולה מאד . . והיא
מעלת אברהם אבינו . . שלא עבד אלא
מאבה" –

ומעתה, איך יתכן לומר⁵ שאברהם,
„שלא עבד אלא מאהבה“, היה
דואג⁶ שלא יקבל שכר, עד שהוצרך
הקב"ה לומר לו „אל תירא גו' שכרך
הרבה מאד“⁶?

ב. לכאורה היה אפשר ליישב זאת:

אע"פ שעבודתו של אברהם היתה
לשמה באופן מוחלט, והוא לא חשב
בשעת העבודה אודות שכרה (אפילו
לא אודות השכר של העולם הבאי) –
אעפ"כ, אילו היה נודע לו שאינו מקבל
שכר, היתה זו ראייה עבורו שעבודתו
אינה כדבעי לגמרי.

[ועפ"ז יומתק לשון הרמב"ם,
ש„העובד מאהבה . . עושה האמת
מפני שהוא אמת וסוף הטובה לבוא
בגללה“⁸: בדברים אלו לא בא הרמב"ם
להשמיענו שתם את ההבהרה שגם
„העובד מאהבה“ מקבל שכר (אף שאין
הוא עושה את מעשיו לשם שכר) –
דמאי קא־משמע־לן? ועוד – מה פשר

דארצות החיים – חיי העוה"ב (שנוכר בר"פ זה).
ואכ"מ.

(5) וביותר קשה ע"פ הגירסא (אבות פ"א,
מ"ג): ע"מ שלא לקבל פרס.

(6) עד"ז הקשה בחנה אריאל (להרה"ח וכו'
הר"א מהאמלי) פרשתנו (יח, ב).

(7) שג"ז נכלל בשלא לשמה (רמב"ם הל'
תשובה פ"י ה"א וה"ד).

(8) י"ג „בכללה“ ואינו מובן כלל.

א. על הפסוקי „אל תירא אברהם
אנכי מגן לך שכרך הרבה מאד“, פירש
רש"י², שאברהם „היה דואג ואומר“
– „אחר שנעשה לו נס זה שהרג את
המלכים . . שמא קבלתי שכר על כל
צדקותי“, ועל כך השיבו הקב"ה: „אל
תירא אברהם . . (ו)מה שאתה דואג על
קבול שכרך, שכרך הרבה מאד“.

ולכאורה אינו מובן: עבודת אברהם
אבינו הלא היתה (לא לשם קבלת
שכר, כי אם) עבודה לשמה. ובלשון
הרמב"ם³, בקשר לדבריו אודות מעלתו
של „העובד מאהבה“ ש„עוסק בתורה
ובמצות . . לא מפני דבר בעולם . .
ולא כדי לירש הטובה“⁴ אלא עושה

(1) פרשתנו טו, א.

(2) ראה ג"כ תיביע, ת"י ובר" עה"פ. ס'
חסידים סקצ"ו.

(3) הל' תשובה פ"י ה"ב. פיה"מ להרמב"ם
סנהדרין פ' חלק בהקדמה. וראה סהמ"צ שלו מ"ע
ג.

(4) לכאורה הול"ל „לקבל שכר“ (וכדלקמן
וכו"כ פעמים), ובפרט ד„לירש“, „ירושה“ – אינה
כלל קבלת שכר, כ"א נכסי היורש! – וי"ל
דכוונתו לקיום היעוד „לזרעך אתן את הארץ“
(פרשתנו יב, ז. יג, טו, טו, ז „לרשתה“), טו, יח)
הנאמר לאברהם, דהוא הדוגמא כאן לעובד
מאהבה.

ו„הטובה“ – ה"ז יותר משכר ואפילו מ„פרס“
(ראה פיה"מ אבות פ"א מ"ג); וי"ל דכולל ג"כ
„בשורת הזרע“ (ראה רש"י פרשתנו יב, ז), אלא
שבזה אין שייך כ"כ הל' „לירש“.

ולהעיר – דע"פ הנ"ל המדובר כאן הוא
ב„טובה“ שבעוה"ז, וע"פ מש"כ ברמב"ם (הל'
תשובה פ"ט) סוף מתן שכרן של מצות הוא
בעוה"ב. ועכ"צ דירושת הארץ הנ"ל כולל גם

בעינא למלעי (להתייגע) באורייתא כדי שיהיה לי עותרא, אמר ליה (ר') אבא) הא ודאי, אמר ליה (ר') אבא) מה שמך, אמר ליה יוסי, אמר לון לתלמידוי דיקרון ליה ר' יוסי מארי דעותרא ויקרא".

כעבור משך זמן, "הוה קאים (ר') יוסי) קמיה (דר' אבא), אמר ליה אן הוא עותרא, אמר (ר') אבא) שמע מינה דלאו לשם שמים קא עביד" (ובשל כך רצה "להתפלל . . . שימות אותו תלמיד כיון שהיה עוסק שלא לשמה"¹⁰). "שמע חד קלא דהוה אמר לא תענשיה דגברא רבה ליהוי . . . אמר ליה (ר') אבא לר' יוסי) תיב ברי תיב (היינו שימשיך ללמוד) ואנא יהיבנא לך עותרא".

וממשיך בזהר בסיפור המשך הדברים, שהגיע אל ר' אבא עשיר שלא זכה ללמוד תורה, וביקשו "בעינא מאן דישתדל באורייתא בגיני (היינו לזכות) . . . ואנא יהיבנא עותרא, אמר ליה (ר') אבא לר' יוסי) . . . תשתדל באורייתא ודא (ועשיר זה) יהבי לך עותרא. יהב ליה ההוא כסא דפז . . . יתיב (ר') יוסי) ולעא באורייתא, וההוא בר נש הוה יהיב ליה עותרא".

לאחר זמן "עאל חמידו דאורייתא במעוי (שהבין ר' יוסי את יוקר התורה) . . . והוה בכי" על שהמיר את (זכות) תורתו בעשירות. וכשמע על כך ר' אבא – "אמר השתא שמע מינה דהא לשם שמים קא עביד, קרא ליה לההוא גברא אמר ליה טול עותרך והב ליה ליתמי ולמסכני (היינו שיטול ממנו בחזרה את העשירות וימסרנה לידי

ההוספה-הדגשה, "בגללה"? אלא, שזהו הסימן לכך שהלה הנו, "עובד מאהבה" לאמתתו, שכאשר הוא "עושה . . . מפני שהוא אמת" אזי, "סוף הטובה לבוא בגללה".

ועל כן, כשראה שהקב"ה נותן לו שכר בעוה"ז – "היה דואג" שיחסר לו ב"סוף הטובה לבוא בגללה", ושוב הרי זה סימן של חסרון בעבודתו.

אבל דוחק גדול לפרש כן, כי אם דאגת אברהם לא היתה מחמת העדר השכר כשלעצמו, אלא מפני שהדבר מעיד על כך שעבודת ה' שלו אינה בשלימות, היתה האמירה "אל תירא אברים" צריכה להבהיר את העיקר – שאל לו לירא כיון שעבודתו היא בשלימות, וכיוצא בזה.

ומכך שדבר הכתוב הוא "אל תירא גו' שכרך הרבה מאד" (מבלי להזכיר כלל אודות עבודתו) מוכח, שענין השכר כאן בא (לא כסימן לדבר אחר, אלא) כענין לעצמו.

ואם כן הדרא קושיא לדוכתא.

ג. ויובן בהקדים הביאור בסיפור (שלכאורה תמוה הוא) בזהר פרשת לך בקשר לפסוק "שכרך הרבה מאד".

מבואר בזהר שם, ש"מאן דמתעסק באורייתא יהבי ליה אורך ימים בעלמא דאתי ויהבי ליה עושר וכבוד בעלמא דין", ובהמשך לזה מובא הסיפור:

"ר' אבא . . . הוה מכריז מאן בעי עותרא ומאן בעי אורכא דחיי בעלמא דאתי, ייתי וישתדל באורייתא . . . רווק חד . . . אתא לגביה, אמר ליה: רבי

(10) אור החמה, הובא בניצוצי אורות לזהר

שם.

(9) פח, א ואילך (סתרי תורה).

ביקש להענישו, ומה גם – בעונש מיתה?!

(ב) מכך שלא זו בלבד שר' אבא אמר לההוא גברא שמכאן ולהבא יחדול מלתת לר' יוסי עשירות כיון שרצונו ללמוד תורה לשמה, אלא שר' יוסי השיב את ה"כסא דפז" [שקיבל תיכף כשנקבע ה"הסכם"] –

משמע, שבכך רצה לבטל את ה"הסכם" מעיקרו ומלמפרע, גם בנוגע לזכות התורה שלמד מכבר;

ותמוה: זכות התורה שלמד קודם לכן הלא נקנתה כבר לעשירי!¹³

(ג) סיום הדברים בזהר (לאחר המסופר שר' יוסי התחרט) „ועד ההוא יומא לא אעדי שמיה .. בן פזי” נועד להביע את מעלתו של ר' יוסי – ולכאורה, אדרבה, הדבר מזכיר שלימדו היה שלא לשמה (אלא לשם „כסא דפזי”¹⁴; ועוד זאת: הדין הוא¹⁵ שאסור להזכיר לבעל תשובה את מעשיו הראשונים.

ה. ועוד יש כמה וכמה דיוקים 48 בסיפור זה, ומהם:

יתומים ועניים) ואנא יהיבנא לך חולק יתיר באורייתא .. אהדר ליה ר' יוסי ההוא כסא דפז ועד יומא לא אעדי שמיה .. בן פזי” (היינו שעד היום הזה נקרא שמו ר' יוסי בן פזי – על שם „ההוא כסא דפז”).

ד. בסיפור זה יש כמה וכמה תמיהות, ומהן:

(א) למה ביקש ר' אבא להעניש את ר' יוסי על כך שלמד תורה שלא לשמה, והלא דין מפורש הוא¹¹: „לעולם יעסוק אדם בתורה ומצות אע”פ שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה”?

והתמיהה רבה יותר: הרי ר' אבא עצמו הכריז „מאן דבעי עותרא .. ייתי וישתדל באורייתא”, ור' יוסי בא מלכתחילה ללמוד תורה „כדי שיהיה לי עותרא” [ועד שר' אבא אמר לתלמידיו שיכנוהו „מארי דעותרא ויקרא”¹²!

ומה נשתנה לאחר ששאל את ר' אבא „אן הוא עותרא”, עד שר' אבא

(11) פסחים נ, ב. וש”נ. ירושלמי חגיגה פ”א ה”ז. רמב”ם הל’ ת”ת פ”ג ה”ה. הל’ תשובה פ”י ה”ה. טוש”ע יו”ד סרמ”ו סעיף כ. הל’ ת”ת לאדה”ז פ”ד ס”ג.

ולהעיר שאת”ל שר’ אבא שבזהר כאן הוא רב (ראה ניצוצי אורות לוח”ג (אד”ז) רפז, ב. וש”נ. סה”ד מערכת רב ס”ח) – נמצא שהוא הוא בעל המאמר (שבפסחים שם) ד, לעולם יעסוק אדם כו”ו. ובצורר המור פ’ וירא (עה”פ המכסה אני מאברהם) הביא סיפור זה בר’ יוחנן.

(12) שמה מובן שאא”פ לומר שדין זה (דלעולם יעסוק כו”) נתחדש אצל ר’ אבא (וראה הערה הקודמת) רק לאחר ש, שמע חד קלא כו’ לא תעשי”ו – שהרי גם לפניו התיר ועודר ע”ד לימוד התורה שלא לשמה.

(13) ובפרט שעל התורה שכבר למד אין האדם בעה”ב, אפילו למכור זכותו לאחרים (רמ”א יו”ד סרמ”ו ס”א).

(14) בפשטות אפ”ל שנק’ „בן פזי” ע”ש שהחזיר הכסא דפז (וראה לקמן בפנים סו”ס יג). אבל מזה שנק’ „בן פזי” המורה על שייכותו ל”פז”, משמע, שנקרא כן ע”ש הזמן שלמד בשביל כסא דפז. וכמפורש בצורר המור שם, שר’ אבא קראו ר’ יוסי בן פזי כשקיבל הפז. ובכל אופן: סו”ס שם זה „מזכיר” מעשיו הראשונים.

(15) ב”מ נח, ב (במשנה). רמב”ם הל’ תשובה ספ”ז. הל’ מזכיר פ”ד ה”ג. טוש”ע חו”מ סרכ”ח ס”ד. שו”ע אדה”ז חו”מ הל’ אונאה כו’ סעיף כח.

ועפ"ז יש לומר, שכאשר ראה ר' אבא שר' יוסי תובע את העשירות, מתוך תוקף, סבר ר' אבא שאופן כזה של „שלא לשמה“ (עם תקיפות גדולה שכזו) אין סופו להביא לידי „לשמה“.

אבל גם הסבר זה אינו מספיק, שכן, אפילו נניח שבמצב כזה אין לו ללמוד עמו תורה²⁰ – לכאורה אין כל מקום לומר שבשל כך ייננס אדם, ובעונש מיתה!

ז. ויש לומר הביאור בזה:

שני אופנים יש בענין לימוד התורה לשם קבלת שכר:

(א) הלימוד הוא עבור השכר שהקב"ה נותן על קיום מצות תלמוד תורה, ובלשון רבינו הזקן²¹: „שלומד .. לקבל פרס בעולם הבא או אפילו בעולם הזה עושר וכבוד של משמאילים בה הניתן²² מן השמים“.

(ב) הלימוד הוא כדי „לקח לעצמו

(א) הכרות הבת-קול „גברא רבא ליהוי“ – הכיזד שימשה כטעם לכך ש„לא תענשיה“? וממה נפשך: אם הלימוד שלא לשמה אסור וראוי להעניש עליו – מה מועיל זה שבעתיד ייעשה הלה „גברא רבא“? וכי בשל כך אפשר להתיר דבר האסור¹⁶?! ואם אין הדבר ראוי לעונש, לפי ש„לעולם יעסוק אדם בתורה ומצות אע"פ שלא לשמה“ – שוב אין צורך להזקק לטעם של „גברא רבא ליהוי“.

(ב) למאי נפקא מינה סיפור הזהר שכאשר הגיע ר' יוסי לר' אבא היה „רווק“?

ו. לכאורה היה אפשר לבאר את הנהגת ר' אבא כדלהלן:

חז"ל דייקו ואמרו שמה שצריך אדם לעסוק בתורה ומצוות אפילו שלא לשמה הוא לפי ש„מתוך שלא לשמה בא לשמה“. כלומר: אין זאת (רק) משום שהמעשה הוא העיקר¹⁷, ועל כן מעלת המעשה מכריעה וגוברת על-פני חסרון הכוונה שלא לשמה (בלשון אדמו"ר הזקן¹⁸: שהמצוה נעשית כתקנה .. אלא שמחשבתו אינה לשם מצוה), אלא – מאחר שסוף-סוף הדבר מביא לידי „לשמה“¹⁹.

16 להעיר ממחז"ל עה"פ ויפן כה וכה (שמות ב. יב. תיב"ע, רש"י ועוד שם). ועוד כיו"ב. אבל זהו רק טעם שלא יתפלל עליו שימות, אבל לכאורה אין זה מתיר שילמוד עמו (באם לימוד כזה אסור).

17 אבות פ"א מ"ז.

18 ה' ת"ת לאדה"ז פ"ד ס"ג בקו"א [בנוגע למצוות, משא"כ ב„ת"ת כשלומד ואינו מקיים מה שלומד“, ע"ש. אבל בנדו"ד שלומד „כדי שיהי' לי עוטר“, הרי החסרון רק „במחשבתו ולא בעצם הלימוד]. וראה הערה הבאה.

19 ראה אוה"ת עקב (כרך ה) ע' בלב. – אבל

ראה מאמרי אדה"ז הקצרים ד"ה בענין עסק התורה (ריש ע' תקע), ולא איצטריך לאשמעינן מצות אע"פ שגם הם נזכרים בדברי ר"י .. כי מצות א"צ כוונה. ומשמע מזה, שהטעם „שמתוך שלא לשמה בא לשמה“ איצטריך רק בנוגע לתורה, ולא בנוגע למצות שבהן אין נוגע (כ"כ) ענין הכוונה. וכן יש לפרש לכאורה בקו"א שם.

אבל מזה שהביא הרמב"ם מחז"ל זה עם הטעם בהל' תשובה (פ"י ה"ה), אף ששם מדבר בעיקר בנוגע למצות (ראה קו"א שם) – משמע קצת, שגם בנוגע למצות צריכים טעם זה.

הביאור בזה ע"ד החסידות – ראה לקו"ש ח"ה ע' 245 הערה 37.

20 כי אסור ללמוד עם תלמיד שאינו הגון (חולין קלג, א. רמב"ם הל' ת"ת רפ"ד. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד ס"ז).

21 הל' ת"ת שם ס"ג.

22 כ"ה ברוב הדפוסים.

עשירות (באופן שבני אדם²⁶ יעשוהו לעשיר על לימודו בתורה) – הנה על כך לא ניתן ההיתר הנ"ל.²⁷

ת. עפ"ז תובן הנהגתו של ר' אבא הנ"ל:

הכוונה בהכרזת ר' אבא, מאן בעי עותרא כו' ייתי וישתדל באורייתא" היתה ל"עושר . . הניתן מן השמים"; וסבר ר' אבא שעשירות כזו היא גם שעמדה בדעתו של ר' יוסי כאשר אמר "בעינא למלעי באורייתא כדי שיהיה לי עותרא".

אך כאשר לאחר זמן בא ר' יוסי בתביעה לר' אבא, "אן הוא עותרא", גילה בכך שכוונתו מלכתחילה היתה – שר' אבא יספק לו עשירות; ועל כן ביקש ר' אבא להענישו, מאחר שלימודו אינו, "שלא לשמה" סתם, אלא באופן שהוא, "משתמש בכתרה של תורה", אשר העונש על כך הוא ש"נעקר מן העולם"²⁸.

ויומתק בזה דיוקו של הזהר להודיענו שבאותה שעה היה ר' יוסי "רווק": אילו היה אז בעל משפחה אזי היה מלמדו לכף זכות – שצריך הוא

כבוד וגדולה שיקראוהו רבי ויהיה ראש ישיבה²¹, או "כדי להתפרנס במלמדות או דיינות והוראות"²³, שזוהי תועלת שהאדם, "נוטל" מלימוד התורה שלו.

ובאופן זה האחרון אין זה החסרון של "שלא לשמה" גרידא (כבאופן הראשון), אלא זהו גם כן בכלל האיסור – "אל תעשה (תורה) עטרה להתגדל בה ולא קרדום לחתך בה"²⁴ [ואין זאת אלא ש"מי שאין לו יראת שמים לדבר (בדברי תורה) לשמם אלא להתגדל או להתפרנס מוטב שיעסוק בתורה שלא לשמה משיתבטל ויפרוש כי מתוך שלא לשמה בא לשמה"²⁵].

ועפ"ז יש לבאר גם דיוק בשלחן-ערוך רבינו הזקן²¹ (לענין פירוט האופנים השונים בלימוד התורה שלא לשמה): בתחילה נקט (שהאדם לומד) "לקבל פרס . . אפילו בעולם הזה עושר וכבוד . . הניתן מן השמים"; ולאחרי זה, בבואו לעסוק בשכר שהאדם עצמו "נוטל", הזכיר רק, "כבוד וגדולה שיקראוהו רבי ויהיה ראש ישיבה", והשמיט את הפרט של "עושר".

ועל-פי הנ"ל יש להסביר: ההיתר להשתמש בתורה כ"קרדום לחתך בה" הוא "להתפרנס" בלבד²⁵, וזאת כיון שאדם מחוייב לפרנס את אשתו ובני ביתו; אך כאשר מדובר על שימוש בדברי תורה כדי להשיג לעצמו

(23) ה' ת"ת שם ס"ד.

(24) אבות פ"ד מ"ה. ה' ת"ת שם.

(25) ומה שלא הזכיר "להתפרנס" בסעיף ג – כי סומך על ס"ד ששם באו כל הפרטי דינים בזה (משא"כ באם ה' מותר ליקח גם עושר – לא הו"ל להשמיטו, מאחר שמזכירו לפנ"ז).

(26) משא"כ העושר, הניתן מן השמים". וכן יש לפרש במ"ש הרמב"ם (הל' תשובה שם ה"ד (מספרי עקב יא, יג)), "בשביל שאהי עשיר" (דמדמביאו ביחד עם "בשביל שאקרא רבי כו") מוכח שג"ז נכלל בפס"ד "לעולם כו' שלא לשמה". ולהעיר מנדרים סב, א (ספרי עקב שם, כב): שיקראוני חכם כו' (ולא נזכר "שאהי עשיר").

(27) ראה רמ"א יו"ד (סרמ"ו סכ"א): "וכל זה דשרי היינו . . הספקה קבועה אבל אין לו לקבל דורונות . . ליקח מתנה דבר חשוב ממה שהתיר אסור". וראה הנסמך לקמן הערה 49.

יש להשגיח על ה„תוך“ של האדם. וכפי שמצינו בתוס' 31 שיש חילוק בדבר, ומה שמותר ללמוד תורה שלא לשמה זהו דוקא „שלומד על מנת שיכבדוהו“, אבל לא כאשר לימודו הוא „לקנתר חביריו“ 32, שאז „נוח לו שלא נברא“ 33 (אע”פ שגם בו ישנה הכוונה לשמה מצד ה„תוך“ והפנימיות שלו).

ולכאורה אין הדבר מחזור 34: אע”פ ש„לקנתר חביריו“ היא כוונה גרועה הרבה יותר מלימוד סתם „על מנת שיכבדוהו“, הרי מכל מקום לכאורה אין זה יותר מאשר ככוונה שלא לשמה,

[ואינו דומה למי ש„אינו מקיים מה שלומד“ 35 (שלדעת כמה אסור לו ללמוד תורה) – שכן שם חסר בלימוד התורה 36 שלו; כי „תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים“ 33, ועל כן, בלומד „שלא לעשות“ חסר (לא רק

לעשירות כדי לקיים „שארה כסותה“ .. לא יגרע“ 28 (שאת זאת התירו, כנ”ל);

אבל מאחר שהיה „רווק“ – הרי זו ראייה שחפצו היה בעשירות, ועל כך אין כל היתר, כנ”ל, ולפיכך שלל ר' אבא לימוד כזה שלא לשמה.

אלא שלפי זה מתחזק הקושי בהבנת הודעתה של הבת-קול שבעתיד „גברא רבא ליהווי“ – וכי דבר זה היתר הוא להשתמש בהווה בתורה כ„קרדום לחתך בה“, לשם עשירות!?

ט. הדבר יובן לאור פירוש המאמר „לעולם יעסוק אדם כו' שמתוך שלא לשמה בא לשמה“, שמשמעותו היא [לא רק שלאחר זמן יגיע לידי „לשמה“, אלא] שכבר עתה הנה ב„תוך“ הדבר נמצא כוונה לשמה; ה„תוך“ של ה„לא לשמה“ הוא – „לשמה“:

ב„תוך“ של כל יהודי 29, יהא מצבו אשר יהא, יש רצון וכוונה לקיים את רצון ה'; כפסק דין הרמב”ם 30 הידוע, שגם יהודי כזה שביית דין הוכרח לכופו לקיים את פסק דין התורה (לתת גט) – קיים בו בשעת מעשה הרצון „לעשות כל המצות כו' ויצרו הוא שתקפו“ (ומהאי טעמא כפיה זו מועילה – אע”פ שגט חייב להינתן לרצונו של הבעל – כיון שכפיה זו אינה אלא מגלה את הרצון הפנימי האמתי לקיים את ציווי ה').

אע”פ כ' רואים אנו, שלא בכל מצב

(28) משפטים כא, יוד.

(29) וצע”ק, שהרי הענין ד„מתוך שלא לשמה בא לשמה“ נלמד מקרבנות שהקריב בלק (סוטה מז, א. וש”נ).

(30) הל' גירושין ספ”ב.

(31) ברכות יז, א. ובמקומות שנסמנו בגליון שם. וראה הערה הבאה.

(32) בתוד”ה לעולם (סוטה כב, ב) מחלק (באו”א) בין הלומד להנאתו או שאינו עוסק בתורה כדי לקיים (כדלקמן בפנים). וראה גם תוד”ה וכאן פסחים (ג, ב) וברא”ש שם. רש”י ברכות שם. ועוד. וחילוק זה הובא בהל' ת”ת לאדה”ז שם ס”ג. וראה הנסמן בערה 34.

(33) ברכות שם.

(34) עיין גם בד”ה בענין עסק התורה (שצויין לעיל הערה 19). נהורא דאורייתא (לר' יהושע פאלק זאב וולפסון – לבוב, תרל”ד. ועוד. דפוס צילום ירושלים, תש”מ) מאמר ז פ”ד (ושם, שהתוס' קיצרו בדבריהם וכוונתם ג”כ כמ”ש בסוטה שם) ללומד ואינו מקיים. אבל מסתימת ל' התוס' בכ”נ לכאורה לא משמע כן.

(35) הל' ת”ת לאדה”ז שם. וראה הערה 32.

(36) להעיר בשייכות הלימוד וקיומו ממהז”ל (ב”ק יז, א. וש”נ. הל' ת”ת לאדה”ז שם ס”ב-ג) גדול לימוד שמביא לידי מעשה.

שכן אמיתת הענין של לשמה משמעותה היא – שבשעת הלימוד וקיום המצוה אין האדם חושב כלל ועיקר אודות עצמו ואודות תועלתו האישית, אלא הוא עושה זאת, מהחל ועד כלה, אך ורק למען הקב"ה. ואם כן, על-דרך-זה הוא הענין אצלו גם ביחס לשכר התורה והמצות: כאשר הוא מקבל עושר וכבוד כו', לדוגמא, אין הוא מרגיש שנוספה בו חשיבות וגדלות (שהוא נשכר בעושר וכבוד), אלא שעייז נתרבה כבוד שמים בעולם – הכל רואים, שהמקיים תורה ומצוות זוכה לעושר וכבוד כו'⁴⁰.

[ועל-דרך מה שנאמר⁴¹ באברהם, ואגדלה שמך, וכידוע השאלה על כך⁴²: וכי חיפש אברהם גדלות?! והלא היה בטל במציאות, ואנכי עפר ואפר⁴³!

ואחד הביאורים בזה, שאדרכה, היא הנותנת: מאחר שאברהם היה בטל במציאות, ולגמרי לא תפס מקום בעיני עצמו – אזי ממילא ה"שם" אינו "שם"

שם ה"ה), מובן הטעם ששכר מצוה הוא חלק מהמצוה, כי שלמות הרצון דהמצות היא ש"טוב" המצוות יורגש בכל דרגא ודרגא, גם אצל ע"ה נשים וקטנים במצבם הם (ראה בארוכה לקו"ש חט"ו ע' 312);

אבל מכיון שהעובד מאהבה עושה רק, מפני שהוא אמת, ולא בשביל שכר – למה גם שכר מצות שלו מסובב מן המצוות עצמן? ועכצ"ל, שגם אצל העובד מאהבה, שכר מצוות מוסיף בעצם קיום המצוות, ככפנים.

(40) להעיר מאבות פ"ו מ"ח.

(41) פרשתנו יב, ב.

(42) אלשיך עה"פ. רד"ה לך לך תרס"ז (בהמשך תרס"ו).

(43) וירא יח, כז.

ב"כוונת" הלימוד, אלא) בעצם (תכלית ה)לימוד³⁷].

ומדוע אפוא כוונה זו, "לקנתר", גורמת לשינוי עיקרי כל-כך בלימוד, עד ש"נוח לו שלא נברא"?

י"ד. ויש לומר הביאור בזה:

פירוש הנאמר, מתוך שלא לשמה בא לשמה" אינו רק שב"תוך" של יהודי ישנה הכוונה לשמה, אלא שה"תוך" של ה"שלא לשמה" גופא הוא – "לשמה":

זה שתורה ומצות מביאות עמהן עיניי שכר,

– הן טוב גשמי והן טוב רוחני, ולא רק שכר שהקב"ה נותן באופן של סגולה, אלא אף עיניי טובה שהמקיים מצוות מקבל כתוצאה טבעית³⁸ מקיום המצות [כגון מה שמכבדים אותו על היותו חכם, ראש ישיבה, וכיוצא בזה] –

אינו מניעה לעבודת ה' לשמה;

ויש לומר שאצל מי שהנו עובד ה' לשמה, אף השכר נעשה ענין של עבודת ה'³⁹,

(37) ראה בארוכה ה' ת"ת לאדה"ז שם ובקו"א.

(38) ראה של"ה (בית אחרון – יב, א"ב) באריכות ע"ד השיטות בנוגע לשכר המצות בכלל.

(39) וכדמוכח מזה שגם המצות של ה"עובד מאהבה" הן באופן ששכרן הוא מסובב ותוצאה מהמצות גופא [בלשון אדה"ז (תניא רפ"ז. וראה שם פל"ט (נג, א)), "הגורם שכר המצוה היא המצוה בעצמה"],

דלכאורה: בשלמא בנוגע ל"עמי הארץ והנשים והקטנים שמחנכין אותן לעבוד מיראה", וכדי לקבל שכר" (רמב"ם ה' תשובה פ"י ה"א.

שלו אלא של ה"אומן שעשאני"⁴⁴, – אי אפשר לומר, שה"תוך" של "לא לשם שמים"; בכך ש"שמך מתגדל בעולם"⁴⁵ אין כדי ליצור בו הרגש של גדולתו האישית, כי אם רק – הגדלת שם שמים].

יב. על-פי ה"ל תובן כוונת הבת-קול בהודעה ש' יוסי עתיד להיות "גברא רבא":

אע"פ שכלל הוא שאסור להשתמש בתורה לשם עשירות כנ"ל (וההיתר הוא רק להתפרנס), הרי מי ש"רבים צריכים לו", "שאין במדינה גדול בחכמה כמוהו .. והצבור מצווין לפרנסו בכבוד .. ואפילו לעשרו .. גדלוהו משל אחיו .. והוא הדין לכל גדול הדור"⁴⁹.

ובכן, הבת-קול גילתה שרצונו של ר' יוסי בעשירות כשכר על לימודו נובע מכך שיש בידו בהווה הכחות העתידיים לבוא בפועל ו"גברא רבא ליהוי" (אשר "מצווין .. לעשרו .. גדלוהו משל אחיו"); וממילא, אף שבמצבו הנוכחי רצונו בעשירות היה לתועלת עצמו, הנה רצון זה גופא מכיל את ה"תוך" והסיבה – שנשמתו חפצה לבוא ולהגיע אל המעמד ומצב של "גברא רבא", ו"גדלוהו משל אחיו".

ולפיכך במקרה זה – היה בידו היתר⁵⁰ ללמוד תורה כדי להשיג

יא. זוהי כוונת הנאמר "מתוך שלא לשמה בא לשמה" – שה"תוך" של "לא לשמה" גופא הוא "לשמה":

זה שהיהודי חש שהוא חושק בכבוד ועשירות וכיו"ב – אינו אלא מצד הגוף; אך יש בדבר "תוך" – רצון הנשמה, שחפצה בעניני השכר הוא כדי שיתרבה כבוד התורה וכבוד שמים, ע"ז שיהיה נראה בגלוי לעין כל שמכח התורה והמצות מתברך האדם בכל טוב.

[ועל-דרך פירוש הבעש"ט⁴⁶ על הפסוק⁴⁷, רעבים גם צמאים נפשם בהם תתעטף, שהרעב והצמאון של הגוף לדבר מאכל ומשקה נובע מכך ש"נפשם בהם תתעטף" – הנפש חפצה לברר את ניצוצי הקדושה שבמאכל ובמשקה].

ולפיכך, ענין "מתוך שלא לשמה בא לשמה" יתכן דוקא כאשר הנידון הוא פניה כזו שה"תוך" שבה יכול להיות "לשמה"; משא"כ הלומד "לקנתר" – שהוא ענין הפכי (שאין בו צד חיובי)

(44) תענית כ, ב.

(45) לשון המדרש (כ"ר פ"ל ט"ב).

(46) כתר שם טוב סי' קצד. וראה מכתב כ"ק מ"ח אדמו"ר (נעתק תוכנו בלקו"ש ח"א ע' 177). וראה בארוכה לקו"ש ח"ט ע' 295 ואילך, די"ל דטעם הפנימי לזה שבני מתעוררים באותן התפלות דר"ה על צרכיהם הגשמיים יותר מהתפלות על ענינים הרוחניים – כי בפנימיות, זהו תוקף הנשמה שרוצה הדברים הגשמיים כדי לעשות לו ית' דירה בתחתונים.

(47) תהלים קז, ה.

(48) ועד"ז הלומד ואינו מקיים ש"נקרא רשע"

(הל' ת"ת לאדה"ז שם).

ומה שלדיעה הב' שם אמרינן גם בזה מתוך שלא לשמה בא לשמה – יש לפרש עפמשנת בלקו"ש ח"ה ע' 249 (ובהערה 59 שם). ע"ש. ולהעיר ג"כ ממשנת (לקו"ש ח"ח ע' 123) בענין "תקנתא" דתשובה. ואכ"מ.

(49) הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד סי"ו. וראה בארוכה כס"מ להל' ת"ת פ"ג ה"י. ביח לטיו"ד שם ד"ה ומ"ש כל המשים.

(50) להעיר ממשנת (לקו"ש חט"ז ע' 315

יוסי, היותו „גברא רבא“: גברא (אע”פ ששמו – מלשון גבור) אין בכחו לפעול שמציאות של „פז“, עשירות (לשם עשירות), תתהפך ותתעלה להיות „לשמה“; אולם ר’ יוסי, בהיותו „גברא רבא“, היה בכחו להיות „בן פזי“ (על־דרך הלשון „בן חורין“) – להפוך את ה„פז“ באופן שהאדם נעשה „בעל־הבית“ לגמרי על הפז, שנעשה „פזי“, והיינו שמהפך את ענין העשירות ל„לשמה“.

יד. ועל־דרך־זה יש לומר הביאור בדברי הקב”ה לאברהם „שכרך הרבה מאד“ – אע”פ שאברהם היה „עובד מאהבה“ – כי, אדרבה, היא הנותנת:

כיון שאברהם היה „עובד מאהבה“ בתכלית השלימות, הנה גם ענין שכר העבודה אצלו הוא (לא לשם עצמו, כי אם) לשם עבודתו יתברך.

ואדרבה: דוקא אמירת הקב”ה אליו „שכרך הרבה מאד“ מביעה ומבטאת את גדלותה האמיתית של עבודת אברהם, שהוא איננו מציאות בעיני עצמו במדה רבה כל־כך, עד אשר אפילו שכר שהוא באופן של „הרבה מאד“⁵³ אינו מהווה אצלו סתירה לעבודה לשמה, אלא אדרבה – זהו חלק מעבודתו.

וזאת כיון שאצלו ה„גדולה“ של שכר עבודתו אינה גדולה אישית כי אם גדולתו של הקב”ה.

(משיחות ש”פ דך דך תשמ”א)

53) וי”ל שזהו בשכר גופא – עדמש”כ בפיה”מ (אבות פ”א מ”ג) החילוק דפרס ושכר (מצד המקבל – משא”כ השם „פרס“ מצד הנותן שבוה קאי בלקו”ת תרזעי כ, ב. ובכ”מ).

עשירות, מאחר שמצד כחותיו הנעלים בהווה עתיד הוא להיות „גדול הדור“ אשר „מצווין . . לעשרו“.

יג. עפ”ז יובן גם הטעם לכך שלבסוף השיב ר’ יוסי את ה„כסא דפז“, וכן הטעם שקראוהו „ר’ יוסי בן פזי“:

חובתו של הציבור לפרנס ולהעשיר את גדול הדור – כמובן, אינה פועלת בו כח הרגש של גאווה וכיוצא בזה; אדרבה: להיותו גדול הדור האמיתי, בעל הביטול האמיתי לה, הרי דוקא בשל כך הוא זה שבכחו „לברר“ את העשירות; שכן אצלו העשירות היא – כבוד שמים (על־דרך ה”ל סעיף י).

וזהו ההסבר לסיפור האמור:

בהשבתו חזרה את ה„כסא דפז“ לא היתה כוונתו לבטל את זכותו של העשיר בתורה שלמד לזכותו (וכנ”ל, שזאת לא יתכן⁵¹ לאחר המעשה), אלא ר’ יוסי ביקש להביע ולבטא עד היכן צריכה להגיע הדרגא של עסק התורה לשמה.

ולכן קראוהו בשם „בן פזי“ – ששם זה היה למעלייתא: שם זה (נוסף על כך שמזכיר שלאחרי שנעשה הפז שלו – פזי⁵² – החזירו) הרי הוא מביע ומבטא את מעלתו הגדולה האמורה של ר’

ואילך ובהנסמן (שם) בטעמו של הלל שקיבל הגרים שדחפם שמאי (שבת לא, א) – אף ש”פ דין בתחלה יש לדחות גר הבא להתגייר – כי הלל ראה בהם שהם רוצים בהווה להתגייר באמת, ולכן ה’ מותר לו לקבלם.

51) ועצ”ע מש”כ בזה שם שר’ אבא אמר להעשיר „אנא יהינא לך חולק יתיר באורייתא“ – ואולי הכוונה מכאן ולהבא, או „חולק יתיר“.

52) ובוה יתורץ שלא נקרא „בן פז“ (ולהעיר ש„יוסי“ עם הכולל – בגימט’ פז).